

Schelde

nieuwsbrief

EEN UITGAVE VAN
HET SCHELDE
INFORMATIECENTRUM
AUGUSTUS 2004
NUMMER 40

IN DIT NUMMER

VISSERSSCHEPEN UIT VERVLOGEN TIJDEN

De geschiedenis van de visserij in het Schelde-estuarium rond 1900. **pag. 4**

HOOFD VAN ZEEUWSE DIJKEN OMSTREDEN

Het maaibeheer in Zeeland en Vlaanderen onder de loep. **pag. 6**

RUBRIEKEN

ScheldeNieuws **pag. 3**

Gespot

Jol 124A Petrus uit Mariekerke **pag. 5**

Scheldemonitor

Zeehond is terug in Westerschelde **pag. 7**

Wonen en werken

Slapen op het Scheldestrand **pag. 8**

Verzanding bedreigt het Zwin

Uitdiepen van de geul

Het Zwin situeert zich aan de Westerscheldemonding, op de grens met Nederland (Sluis) en België (Knokke-Heist). Het gebied bestaat uit een duinenrij die ter hoogte van de Belgisch-Nederlandse grens wordt onderbroken door een bres, met daarachter zilte slikken en schorren. Het natuurhistorisch belang van het Zwin is enorm, vandaar ook dat beide landen gezamenlijk de dreigende verzanding van het Zwin aanpakken met een grensoverschrijdend actieplan.

In het begin van de jaartelling was de Zwinstreek een duinenrij met daarachter moerassen en veengebieden, de streek was zo goed als onbewoond. Middeleeuwse stormvloed vernielden de duinenrij waardoor de ganse kustvlakte overstromde en een diepe zee-arm ontstond. Met de geleidelijke terugtrekking van de zee vestigden zich meer en meer mensen in de streek en

ontstonden in de loop van de achttiende eeuw de eerste dorpen. Brugge ontwikkelde zich tot een bruisende haven en kende een periode van economische welvaart. Hieraan kwam een eind door de verzanding van de Zwingel. Havens verplaatsten zich steeds meer zee-waarts en het huidige Sluis was de laatste kleine haven die nog slechts voor een korte periode kon standhouden. In de 19e

eeuw was de Zwingel als vaargeul compleet nutteloos geworden door de verzanding en daarop besloten Nederland en België het gebied in te polderen. Na WO II werd het Zwin overgedragen aan de Compagnie het Zoute, een vastgoedfirma.

RESERVAAT

Het gebied kon nu worden ingedijkt met het oog op het creëren van landbouwgronden. Opmerkelijk genoeg was het toenmalig directeur Léon Lippens van de firma die zich verzette tegen de inpoldering. Sterker nog, Lippens droeg het gebied in 1952 voor als natuurreservaat, waardoor het Zwin het eerste natuurreservaat van

België werd. Het reservaat in zijn huidige vorm heeft een totale oppervlakte van 158 ha, waarvan 33 ha in Nederland en 125 ha in België. Het Belgische deel van het Zwin is nog steeds eigendom van de Compagnie het Zoute, het Nederlandse deel van de Nederlandse Staat (Ministerie van Financiën, dienst monumenten). Zowel de Belgische als de Nederlandse regering duiden in 1986 het Zwin aan als wetland met internationale betekenis (volgens de zogeheten RAMSAR conventie). Het reservaat maakt verder ook deel uit van het Natura 2000 netwerk, is als landschap beschermd en staat op het gewestplan ingekleurd als natuurgebied.

EFFECTEN

Terwijl de verzanding in het verleden van het Zwin economische consequenties had, bedreigt ze nu de toekomst van het Zwin als natuurgebied. Oorzaak van de huidige verzanding zijn, naast de natuurlijke processen, de gewijzigde stromingspatronen in het mon-

dingsgebied Westerschelde-Noordzee waardoor een ontzanding van de Belgische oostkust optreedt. De overheid besloot daarop om eind jaren '70 zand te spuiten op de stranden van Knokke, Heist en Cadzand. Zand dat met het getij deels terechtkwam in het Zwin. Ook de uitbouw van de voorhaven van Zeebrugge en de bouw van de Oosterscheldkering blijken een rol te spelen in de verzanding van het natuurreservaat. Door deze verzanding verdwijnt de dynamiek in het gebied en evolueren de slikgebieden naar zandbanken, waarin doorgaans de diversiteit aan bodemdieren veel lager is. De grootte van populaties van vogels zoals tureluur, bergeend e.a. die deze organismen op hun menu hebben staan, neemt dan ook duidelijk af. Ook de schorren lijden onder de verzanding. Zeekraal- en schorrekruidvegetaties verdwijnen onder toenemende druk van gewone zoutmelde en na verloop van tijd zal strandkweek de vegetatie domineren.

Zwinbloempje of Lamsoor (Limonium Vulgare)

ZANDVANG

Vanwege deze ecologische gevolgen besloten België en Nederland begin jaren '90 om de verzanding te stoppen via de aanleg van een zandvang in de hoofdgeul. De eerste proefkuil had een capaciteit van ruim 30.000 m³ en moest het Zwin voor een hele tijd veiligstellen. Dit was echter buiten een aantal stormen gerekend, want al spoedig bleek de zandvang grotendeels gevuld en moest dus eerder dan voorzien worden leeg gegraven. Ook bleek het systeem niet hele-

maal waterdicht: er bleef een beperkt zandtransport landinwaarts bestaan. De capaciteit van de proefkuil was bovendien onvoldoende, en werd tot 2 maal toe uitgebreid tot 90.000 m³ in 1997. Om het dynamische karakter van het Zwin te behouden moet men daarom de zandvang regelmatig leeghalen. De onderhoudswerken aan de zandvang worden vaak gecombineerd met het hergraven en heroriënteren van de Zwinmonding en het uitdiepen van de hoofdgeul. Eind 2003 heeft Nederland de geul opnieuw westwaarts verlegd en verdiept.

ALTERNATIEVEN

Omdat de aanleg en het onderhoud van de zandvang geen duurzame oplossing was, ging de Technische Werkgroep van de Internationale Zwincommissie op zoek naar alternatieven en kwam in oktober 2002 met drie mogelijke oplossingen. Een eerste en tevens het goedkoopste alternatief bestaat eruit om helemaal niets te doen en de ontwikkelingen van het Zwin spontaan te laten verlopen. Voordeel hiervan is dat er voorrang wordt gegeven aan natuurlijke processen en dat de verstoring veroorzaakt door het leeghalen van de zandvang wegvalt. Groot nadeel is dat de verzanding dan onverminderd doorgaat, met de beschreven negatieve effecten voor fauna en flora.

Het Zwin vanuit de lucht

Een tweede voorstel bestaat uit de afgraving van hoger gelegen delen in combinatie met het uitdiepen/verbreden van de hoofdgeul. Hierdoor zal de komberging toenemen en treedt er een grotere uitschuring op. Het sediment dat tijdens de vloed landwaarts wordt getransporteerd zal dan via de ebstroom terug zee- waarts bewegen. In de huidige situatie is de ebstroom veel zwakker dan de vloedstroom met een netto sedimentatie als resultaat. Groot voordeel van

dit voorstel is dat de dynamiek toeneemt, anderzijds zal men genoodzaakt zijn om het afgraven te herhalen. Een laatste alternatief betreft het ontpolderen van de aangrenzende Willem-Leopold polder (220 ha, circa de helft van de oppervlakte). Bezien vanuit de dynamiek van de het Zwin is dit alternatief veruit het beste, maar de socio-economische tol is hoog. Op vraag van de Internationale Zwincommissie paste de werkgroep dit laatste voorstel aan naar een sce-

nario met een ontpoldering van 25%.

In een advies naar de bevoegde ministers stelt de Internationale Zwincommissie voor om een milieu effect rapportage procedure te starten waarbij het laatste alternatief centraal staat. Bij het ter perse gaan van deze nieuwsbrief was de m.e.r. -procedure nog niet gestart. Hopelijk komt men echter snel tot een duurzame oplossing en wordt de toekomst van het Zwin verzekerd. (IV)

S c h e l d e N i e u w s

Schelde
InformatieCentrum

DE SCHELDE NATUURLIJK!

De Schelde komt naar u toe deze zomer... Nederlandse en Vlaamse natuur- en milieuorganisaties starten deze zomer de campagne "De Schelde Natuurlijk!". Op 23 en 24 augustus presenteren zij hun visie op een duurzaam en natuurlijk Schelde-estuarium aan verantwoordelijke politici en bestuurders in Den Haag, Middelburg, Antwerpen en Brussel. Aansluitend start de publiekscampagne met ondermeer een mobiel informatiecentrum, de Scheldebus. Het doel is de betrokkenheid van mensen bij de Schelde te vergroten. Tot eind 2005 worden verschillende activiteiten in Nederland en Vlaanderen georganiseerd. Speciaal voor de campagne is vanaf eind augustus de website www.descheldenatuurlijk.nl en www.descheldenatuurlijk.be beschikbaar. Vogelbescherming Nederland, een van de partnerorganisaties, heeft in juni 2004 een themanummer van haar tijdschrift Vogelnieuws uitgebracht over het Schelde-estuarium.

Meer informatie: Bert Denneman (Vogelbescherming Nederland) +31 (0)30 6937700 en Philippe Weiler (WWF-België) +32 (0)2 3400999

INSpraakRONDE ONTWIKKELINGSSCHETS 2010 EN SMER

Ook ProSes (Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium) komt weer naar u toe! Er komt weer een inspraakperiode ditmaal voor de concept Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium en de onderzoeken S-MER en MKBA inzake Veiligheid (Sigmaplan), Toegankelijkheid en Natuurlijkheid.

Er staan 7 informatie- en inspraakavonden in Vlaanderen en Nederland op het programma. Deze avonden worden gehouden voor de burgers van het Schelde-estuarium en andere geïnteresseerden en bieden informatie over ProSes, de Ontwikkelingsschets en de onderzoeken. Bovendien kunt u tijdens de bijeenkomst mondeling inspraak doen in een hoorzitting.

De avonden beginnen om 18.30 uur en zijn op: maandag 20 september (Antwerpen), dinsdag 21 september (Terneuzen), donderdag 23 september (Beveren), dinsdag 28 september (Wetteren), donderdag 30 september (Rilland), maandag 4 oktober (Vlissingen) en dinsdag 5 oktober (Waasmunster).

Meer informatie: www.proses.nl of www.proses.be

ZOUTE TEELTEN LANGS DE WESTERSCHELDE

In opdracht van ProSes worden veel onderzoeken uitgevoerd. De rapporten hierover vindt u op de websites www.proses.nl en www.proses.be onder het item rapporten. Onlangs zijn studies afgerond naar de mogelijkheden voor zeecultuur in nieuwe getijdennatuur langs de Westerschelde. Het onderzoek past in het streven om nieuwe getijdennatuur langs de Westerschelde waar mogelijk te combineren met andere functies. Onderzoekers van het Centrum voor Schelpdieronderzoek (RIVO) te Yerseke tonen aan dat de onderzochte voorbeeldgebieden potenties hebben voor verschillende vormen van aquacultuur. Vanwege de condities (zoutgehalte en waterkwaliteit) worden de Braakmanpolder, de Hellegatpolder en de Serarendspolder (polders in het midden deel aan de zuidkant van de Westerschelde) voor combinatieteelten van zeekraal en hangcultuurmosselen het meest kansrijk geacht.

Studenten van de opleiding Aquatische ecotechnologie en Spring, Centrum voor Duurzaamheid en Water van de Hogeschool Zeeland (HZ) ontwierpen inrichtingsvormen voor deze polders. Voor meer informatie: www.proses.nl of www.proses.be en dhr. J.Heringa, docent van de HZ, tel: +31(0)118 489326

PILOTS IN WESTERSCHELDE VOOR PROJECT COMCOAST

COMCOAST is een Europees project (Interreg) dat inspeelt op en vooruitkijkt naar klimatologische ontwikkelingen (zeespiegelstijging) en maatschappelijke ontwikkelingen (bevolkings- en ruimtelijke groei, ruimtelijke behoeften) in de kustzone. Men onderzoekt ondermeer hoe men bij de versterking van waterkeringen of bij de inrichting van kustgebieden op een vooruitstrevende manier kan inspelen op deze ontwikkelingen. Nederland werkt twee pilots uit in de Westerschelde. Bij Ellewoutsdijk (noordkant Westerschelde) en bij Perkpolder (zuidkant Westerschelde) wordt onderzocht hoe functie en ontwikkelingen te combineren zijn.

Voor meer informatie:

Leo Adriaanse en Eric Blaakman, RWS directie Zeeland, +31(0)118 686400/652, l.adriaanse@dzl.rws.minvenw.nl en e.j.blaakman@dzl.rws.minvenw.nl